

Torpaq uğrunda öl n varsa v t ndir

“Azərbaycan xalqı İkinci Dünya müharibəsində həm döyüş meydanlarında, həm də arxa cəbhədə əsl şücaət və əzmkarlıq nümunələri göstərmişdir. Müharibə başlanandan keçən qısa müddət ərzində Azərbaycan Respublikası ərazisində 87 qırıcı batalyon, 1124 özünümüdfiə dəstəsi təşkil edilmişdir. 1941-1945-ci illərdə respublikanın 600 mindən çox oğlan və qızları cəbhəyə getmişdir”.

Heydər Əliyev

Aşıq İdris

Qələbənin 75 illik yubileyi ilə bağlı bütün dünyada, eləcə də Azərbaycanda hər il olduğu kimi bu il də dövlət səviyəsində geniş tədbirlər keçirilir. Torpaq uğrunda, Vətən yolunda canından keçən insanların xatirəsini yaşatmaq, əbədiləşdirmək, adını, şöhrətini nəsildən – nəsilə çatdırmaq müqəddəs işdir.

1941-ci ildən 1945-ci ilədək davam edən müharibə zamanı ordu sıralarına Azərbaycandan 720 min nəfərdən çox insan cəlb edildi. Onlardan 320 mindən çoxu vətən uğrunda gedən savaşda qəhrəmancasına həlak oldu. Həlak olanların arasında Göyçə mahalından olan Məhərrəmov İdris Şirin oğlu da var idi. O, 1894-cü ildə Göyçə mahalının Zərəkənd kəndində sənətkar ailəsində anadan olmuş, ilk ustad dərslərini 12 yaşında ikən atası Aşıq Şirindən almış, Aşıq Ələsgərdən, Aşıq Musadan saz-söz sənətinin incəliklərinə yiyələnmişdir. Səksəndən artıq saz havasına bacarıqla yiyələnmiş, otuz beş dastanı hər dəfə yeni əlavələrlə danışmış.

Ailə arxivimizdə qorunub saxlanan azərbaycan, rus, erməni dilində olan 1938-1941-ci illəri əhatə edən arayışların verdiyi məlumata görə Aşıq İdris Böyük Vətən müharibəsinə gedənə qədər Basarkeçər rayonunun “Aşıqlar birliyinin” sədri olmuşdur. Aşıqların I və II qurultaylarında iştirak edərək, İncəsənət xadimi fəxri adına layiq görülmüşdür. 1941-ci ildə könüllü olaraq Böyük Vətən müharibəsinə getmiş (baxmayaraq ki, bir neçə dəfə hərbi komissarlıq tərəfindən geri qaytarılıb) və müharibədən itkin düşmüşdür.

Arxiv materialları Aşıq İdrisin həm yaradıcı, həm də ifaçı sənətkar olduğunu, Göyçə mahalında, Kəlbəcər kəndlərində ad çıxardığını, məlahətli zil səsi, səsinin ləngərindən otaqların pəncərə şüşələrinin cingildəməsi, zəngüləsinin zərbindən otuzluq lampanın sönməsindən yazılır.

Döyüşçü aşıq qoşma ilə həyat yoldaşı Zərnişan xanıma göndərdiyi məktubda tezliklə qələbə çalınacağından, övladlarına məhəbbətindən belə yazmışdır:

Zərnişanım, gözlə, gözlə yolumu, Səndən üzülməmiş gümanım mənim. Oğul əmanəti, qız əmanəti- Yaxşı saxla, dinim-imanım mənim.

Qoyma ürəyində arzu pasdana,
Göz yaşından tər yanağın isdana.
Dikilsin yoluma gözün mastana,
İstəkli sevgilim, cananım mənim.
Uzaqdan -uzağa sən məni dinlə
Ucalır avazım hey pillə-pillə.
Yayınmır düşməne atdığım güllə,
Əyilməz ərlərdir hayanım mənim!

Aşıq İdris, həyat yoldaşı Zərnişan xanım, dayısı oğlu Heydər və onun həyat yoldaşı Göyçək xanım

Arayışlarda olan məlumatlar və ailə arxivimizdə qorunub saxlanan şəkil də bunu təsdiqləyir. Bu arayışların arasında 1939-cu il 11-ci ay tarixli sənəd çox maraqlıdır. Orada yazılır: “Basarkeçər rayonunun maarif şöbəsinin nəzdində təşkil olunmuş aşıqlar təşkilatının heyət üzvləri və təşkilat üzvləri Aşıqlar təşkilatının sədri İdris Məhərrəmov təşkilatın sədrinin müavini Bəhmən Qarayev, üzvləri Nəcəf Məmmədov, Talib Məmmədov, Ziyad Nadirov.

Təşkilat üzvləri:
Hüseyn İskəndərov
Yunus (Babacan)
Kərəm Vəliyev (Pənbək)
Səyyaf Əvəzov
Lətif Hüseynov (Qaraqoyunlu)
Cahad Nağıyev
Qabil Vəliyev (Zərzəbilli)
Cabbar Fərzəliyev (Kəlbəcər)
Xanbaba Əliyev
Mikayıl Nəсібov
Xudu Namazov (Sorucan)
Nağı Bədəlov (Kəsəmən)
Qərib İsmayılov (Zod)

Aşıq İdris haqqında olan 1938-1941-ci illəri əhatə edən Azərbaycan, rus, erməni dilində olan arayışlardan əldə etdiyimiz məlumata görə Aşıq İdris Azərbaycanın şəhər, rayon, kəndlərini qarış-qarış gəzərək zəhmətkeş xalq qarşısında konsertlər vermişdir.

Bu arayışlardakı maraqlı faktlardan biri də odur ki, orada qeyd olunan yer adları Azərbaycan adlarıdır. Lakin bədnam qonşularımız sonradan o yer adlarını dəyişib erməniləşdiriblər.

Bu arayışlardan bizə məlum olur ki, o, ən çox Kəlbəcər, Qubadlı, Laçın, Zəngibasar, Tərtər, Goranboy, Ağcabədi və s. rayonlarında olmuşdur. Həmçinin bu sənədlər onun Basarkeçər rayonunun

aşıqlar birliyinin sədri olmasını, incəsənət xadimi fəxri adının verilməsini də təsdiqləyir. Aşıq İdrisin vala yazılmış səsi də olduğunu söyləyirlər. Rəhmətlik atam Bahadır müəllim söyləyirdi ki: “uşaq yaşlarımda evimizdə qramofonda atamın səsi yazılmış vala dəfələrlə qulaq asmışam”. Biz səsyazma arxivinə müraciət etdik. Təəssüflər ki, nə bu val, nə də Aşıq İdris haqqında heç bir məlumat əldə edə bilmədik.

Nənəm Zərnişan xanımın söylədiyinə görə, babam Aşıq İdris tez-tez İrana, Türkiyəyə də səfər edərmiş. Bu ölkələrdə tikilən evləri görən babamız ilk dəfə olaraq Göyçə mahalında, yəni Zərəkəndə ikimərtəbəli daş ev tikdirib. Təəssüflər ki, indi bu evlərdə bədnam qonşula-

versitetinin mexanika bölməsinin “Avtonəqliyyat” fakültəsini, kiçik oğlu Qəzənfər isə BDU-nun geologiya fakültəsini bitirmişlər. Oğlanlarından Surxay və Qəzənfər sazda, Bahadır isə qərmonda həvəskar ifaçı kimi çalmaq bacarırdılar. Bahadır aşıq havalarını qərmonda özünə məxsus gözəl bir tərzdə ifa edərdi. Bahadurun riyaziyyat elminə hədsiz dərəcədə marağı 1977-ci ildən başlayaraq, “Riyaziyyatdan şifahi vurma qaydaları” əsəri üzərində işləyərək 1987-ci ildə “Maarif” nəşriyyatı tərəfindən “Riyaziyyatdan şifahi vurma qaydaları” adlı ilk kitabını nəşr etdirmişdir. 2002-ci ildə isə bu əsərini daha da təkmilləşdirib, ikinci bir kitabını da nəşr etdirmişdir. Amansız ölüm Bahadır müəllimin arzularını yarımçıq qoydu. Yazdığı bu əsəri müdfiə etmək ərəfəsində vaxtsız (2002-ci il 8 dekabr) dünyasını dəyişdi.

Bahadır müəllimin oğlu Natiq isə sazda mahir ifaçı olmasa da, bu gün nağarada mahir ifaçılardan biridir. 2001-ci ildə o, beş nəfərdən ibarət “Natiq Ritm Qrupu”-nu yaratdı və bununla da yeni azərbaycan nağarasının və ritmlərinin əsasını qoydu. Azərbaycan qədim musiqi aləti olan nağaranı həm milli, həm də beynəlxalq ritm alətləri ilə sintez edərək dünya miqyasında tanınmasına nail oldu. Azərbaycan ritmlərinin sayını dəfələrlə artmasında böyük zəhməti oldu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin sərəncamı ilə 17 sentyabr 2007 –ci ildə əməkdar, 27 may 2018-ci ildə isə Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafında xidmətlərinə görə Azərbaycan Respublikasının “Xalq Artisti” fəxri adına layiq görüldü.

Bəşər övladı həmişə öz keçmişinə, yaddaşına qırılmaz tellərlə bağlı olub. Bu

Aşıq İdris çox vaxt konsertlərə və toylara balaban ifaçısı Cabbar Fərzəliyev, dəf ifaçısı Xanbaba Əliyevlə gedərmiş.

rimiz yaşayır. Evin yerləşdiyi ərazini isə kilsə ediblər.

Aşıq İdrisin 2 qardaşı olub: Yunus və Ələs. Qardaşı Yunus da İkinci Dünya müharibəsinə gedib və 1943-cü il fevral ayında itkin düşmüşdür.

Aşıq İdrisin 7 övladı olub: Maral adlı bir qızı, Şəmdin, Xasay, Surxay, Bahadır, Qəzənfər, Məmməd adlı 6 oğlu. Qızı Maral atasının qara xəbərini eşitdikdə, bu acı xəbərə dözməyib 12 yaşında vəfat edib. Həyat yoldaşı Zərnişan xanım altı oğlunu minbir əzabla böyüdü, oxudub, evləndirib, oğul-uşaq sahibi edib, oğlanlarından ikisinə ali təhsil verib. Oğlu Bahadır əvvəl Politeknik texnikumunun, sonra isə Politeknik uni-

vidədə belədir, həmişədə belə olacaq. Yaddaşı olmayan xalqın heç vədə gələcəyində ola bilməz. Yaddaş dünənle bu gün, başqa sözlə desək, gedənlə gələnlə arasında körpüdür – mənəvi körpü. Vətən uğrunda canından keçən insanların xatirəsini yaşatmaq bizim üçün müqəddəs bir işdir. Bu insanların ruhu qarşısında baş əyir ruhlarına Uca Yaradandan rəhmət diləyirik.

Rübabə ŞİRİNOVA,
AMEA Əlyazmalar İnstitutu
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru,
dosent.
Aşıq İdrisin nəvəsi